

POSTANOWIENIE

28 listopada 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Paweł Grzegorzcyk (przewodniczący)

SSN Grzegorz Misiurek (sprawozdawca)

SSN Dariusz Zawistowski

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 28 listopada 2024 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Skarbu Państwa – [...]

od postanowienia Sądu Okręgowego w Nowym Sączu

z 20 stycznia 2022 r., III Ca 241/21,

w sprawie z wniosku J. D.

z udziałem Skarbu Państwa – [...]

o zniesienie współwłasności,

oddala skargę kasacyjną.

Grzegorz Misiurek

Paweł Grzegorzcyk

Dariusz Zawistowski

(A.T.)

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w Gorlicach postanowieniem wstępnym z 18 lutego 2021 r.
w sprawie z wniosku J. D. o zniesienie współwłasności nieruchomości położonej w

H., stanowiącej działki oznaczone w ewidencji gruntów numerami [...] o łącznej powierzchni [...], objętej księgą wieczystą [...] oraz nieruchomości położonej w R., oznaczonej jako działka nr [...] o powierzchni [...], objętej [...], oddalił - przekazany do łącznego rozpoznania z tą sprawą - wniosek Skarbu Państwa [...] o stwierdzenie nabycie przez zasiedzenie z dniem 31 grudnia 1967 r. udziałów przysługujących wnioskodawcy w opisanych nieruchomościach.

Sąd Okręgowy w Nowym Sączu postanowieniem zaskarżonym skargą kasacyjną oddalił apelację uczestnika Skarbu Państwa [...] od postanowienia Sądu Rejonowego.

W sprawie ustalono, że uczestnik Skarb Państwa – [...] oraz wnioskodawca J. D. są współwłaścicielami nieruchomości będących przedmiotem postępowania w udziałach odpowiednio [...]. Poprzednik prawny wnioskodawcy – A. D. był współwłaścicielem gruntów stanowiących obecnie te nieruchomości w udziale [...]. A. D. zmarł [...] w N., gdzie mieszkał przed śmiercią. Wnioskodawca nabył jego majątek w wyniku spadkobrania.

W latach pięćdziesiątych XX wieku we wsiach R. i H. przeprowadzono regulację gruntów podlegających przejęciu na rzecz Skarbu Państwa na podstawie dekretu z dnia 5 września 1947 r. o przejściu na własność Państwa mienia pozostałego po osobach przesiedlonych do Z.S.R.R. (Dz. U. Nr 59, poz. 318; dalej: „dekret z 5 września 1947 r.”) oraz dekretu z dnia 27 lipca 1949 r. o przejściu na własność Państwa nie pozostających w faktycznym władaniu właścicieli nieruchomości ziemskich, położonych w niektórych powiatach województwa białostockiego, lubelskiego, rzeszowskiego i krakowskiego (Dz. U. Nr 46, poz. 339; dalej: „dekret z 27 lipca 1949 r.”). Mieszkańcy tych wsi zostali przesiedleni w ramach akcji „Wisła” w 1947 r. na ziemie zachodnie. Wśród osób przesiedlonych był między innymi A. D. wraz z zamieszkującymi z nim członkami rodziny. Trafili oni do miejscowości N. na ziemiach zachodnich. Zamieszkali w barakach należących do PGR, w którym pracował A. D.1 – ojciec wnioskodawcy. W zamian za nieruchomości

pozostawione w H. i R., nie uzyskali oni na ziemiach zachodnich mienia zamiennego.

Nieruchomości stanowiące przedmiot postępowania zostały przekazane na rzecz Skarbu Państwa, chociaż ich współwłaściciel A. D. nie został wymieniony w orzeczeniach Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w G.: [...] - dotyczącym nieruchomości położonych w R. i [...] - dotyczącym nieruchomości położonych w H. Działki wchodzące skład tych nieruchomości zostały objęte postępowaniami wymiennymi, prowadzonymi na podstawie przepisów dekretu z 16 sierpnia 1949 r. o wymianie gruntów (Dz. U. Nr 48, poz. 367 ze zm.); postępowania te nie wprowadziły żadnych zmian w zakresie władania tymi gruntami przez Skarb Państwa. W protokole [...], sporządzonym z udziałem Delegata Urzędu Wojewódzkiego, Regionalnej Dyrekcji Planowania Przestrzennego oraz przedstawicieli [...], Starostwa Powiatowego w G. i P., ustalono - w obrębie poszczególnych wsi - powierzchnię gruntów rolnych, lasów państwowych, lasów połemkowskich i słabych gruntów pod zalesienie, położonych m.in. w gromadach H. i R. Wojewoda R. postanowieniem [...] zatwierdził projekt ustalenia granicy polno-leśnej, a grunty powyżej tej granicy, będące w dyspozycji Skarbu Państwa, zostały przekazane L. do administrowania dla celów gospodarki leśnej. Były to nie tylko grunty leśne, ale także grunty rolne przeznaczone do zalesienia.

Obecne działki oznaczone numerami [...] położone w H. i działka nr [...] położona w R. znalazły się w posiadaniu L., które uważało się za ich właściciela. Początkowo [...], a następnie [...] prowadziły na nich aktywną gospodarkę leśną w oparciu o plany urządzania lasów, sporządzane na kolejne lata.

Zmiana sytuacji politycznej w Polsce w 1956 r. umożliwiła ojcu wnioskodawcy i jego rodzinie powrót do H. Nie mogli oni jednak skutecznie dochodzić zwrotu wszystkich odebranych im nieruchomości, szczególnie tych, które pozostawały w dyspozycji administracji leśnej.

Minister Rolnictwa w piśmie [...] skierowanym do Przewodniczących Prezydiów Wojewódzkich Rad Narodowych, między innymi w K. i R., odnosząc się do kwestii zwrotu nieruchomości osobom przesiedlonym, które powróciły do dotychczasowych miejsc zamieszkania, stwierdził, że nie mogą ulec zwrotowi nieruchomości rozdysponowane, tj. będące we władaniu nabywcy lub osób reprezentujących jego prawa, bądź przekazane na cele realizacji narodowych planów gospodarczych, na rzecz PGR lub spółdzielni produkcyjnej. Wskazał ponadto, że nieruchomości przejęte na własność Skarbu Państwa na podstawie przepisów dekretu z 27 lipca 1949 r., lecz nie rozdysponowane, mogą zostać zwrócone na rzecz dotychczasowych właścicieli, którzy powrócili na dane miejsce zamieszkania i w takim przypadku powinno zostać uchylone orzeczenie o przejęciu nieruchomości na własność Skarbu Państwa. W zamian za nieruchomości rozdysponowane przyznawano ekwiwalenty, przeważnie w postaci gruntów rolnych, czasami leśnych, ale wyłącznie takich, które nie znajdowały się w zasobach L.

Osoby pochodzenia łemkowskiego od lat 50 - tych XX wieku występowały do różnych organów ówczesnych władz o zwrot odebranych im nieruchomości, również znajdujących się w posiadaniu L. lub P.1. Były to próby nieskuteczne, gdyż organy państwowe konsekwentnie twierdziły, że zwrot tych nieruchomości nie jest możliwy. Informacje o tym były znane społeczności łemkowskiej, co często powstrzymywało jej członków od podejmowania działań zmierzających do odzyskania swojej własności. Zwroty nieruchomości leśnych w latach 60 - tych i 70 - tych XX wieku obejmowały jedynie nieruchomości nie podlegające przepisom dekretu z dnia 6 września 1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej (Dz. U. nr 4, poz. 17) oraz dekretów z 5 września 1947 r. i z 27 lipca 1949 r.

Również w latach 80 - tych XX wieku Wojewoda N. odmawiał wszczęcia postępowań w sprawach inicjowanych przez osoby narodowości łemkowskiej o stwierdzenie nieważności orzeczeń Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w G., na podstawie których Państwo przejmowało nieruchomości osób przesiedlonych, powołując się na brak przesłanek przewidzianych w art. 156 § 1 k.p.a. Odwołania od tych decyzji były utrzymywane w mocy przez

Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej. W decyzjach Ministra stwierdzano, że są one ostateczne i nie pouczano o możliwości poddania ich kontroli przez istniejący już Naczelny Sąd Administracyjny.

Rodzice wnioskodawcy, wraz z innymi mieszkańcami H., złożyli do Wojewody N. wniosek o stwierdzenie nieważności orzeczenia Prezydium Powiatowej Rady Narodowej [...] o przejęciu na własność Państwa nieruchomości ziemskich położonych w H. Decyzją [...], Wojewoda odmówił wszczęcia postępowania w tej sprawie. Decyzja ta została utrzymana w mocy decyzją Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej [...]. Stwierdzono w niej, że grunty leśne, o zwrot których występują składający odwołanie, od 1957 r., tj. od daty przejęcia i włączenia do P. w W. znajdują się w wyłącznym zarządzie i użytkowaniu administracji L.; brak więc podstaw do dysponowania nimi na cele zamienne, tym bardziej, że zostały przejęte i rozdysponowane zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Pierwszą osobą, który uzyskała korzystne dla siebie decyzje i wyroki w przedmiocie zwrotu nieruchomości był S. H., w przypadku którego Wojewoda M. decyzją [...] stwierdził nieważność orzeczenia Prezydium Powiatowej Rady Narodowej o przejęciu gruntów w K. Decyzja ta została utrzymana w mocy decyzją Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi [...], zaś skargę L. Naczelny Sąd Administracyjny oddalił wyrokiem [...]

Wiadomość o takim rozstrzygnięciu sprawy S. H. stała się powszechnie znana wśród osób pochodzenia łemkowskiego. W związku z tym kolejne osoby składały podobne wnioski i uzyskiwały korzystne dla siebie rozstrzygnięcia, zarówno przed organami administracji, jak i przed sądami administracyjnymi oraz sądami powszechnymi.

W 2017 r. J. D. wystąpił z powództwem o uzgodnienie stanu prawnego nieruchomości z rzeczywistym stanem prawnym. Powództwo to zostało

uwzględnione prawomocnym wyrokiem Sądu Rejonowego w G. [...]. Na podstawie tego orzeczenia w wnioskodawca został ujawniony w księgach wieczystych prowadzonych dla nieruchomościach będących przedmiotem niniejszego postępowania jako współwłaściciel w [...] częściach, zaś Skarb Państwa – [...] – jako współwłaściciel w [...] w częściach.

Sąd Rejonowy, oceniając tak ustalony stan faktyczny, uznał wniosek Skarbu Państwa – [...] o zasiedzenie za niezasadny z uwagi na skuteczne podniesienie przez J. D. zarzutu zawieszenia biegu terminu zasiedzenia a następnie jego przerwania przez wniesienie powództwa o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym. Wskazał, że L. weszły w samoistne posiadanie przedmiotowych gruntów co najmniej o 1 stycznia 1953 r. w złej wierze. Od tej daty mógłby być liczony bieg trzydziestoletniego terminu zasiedzenia, przewidzianego w art. 50 dekretu z dnia 11 października 1946 r. Prawo rzeczowe (Dz. U. Nr 46, poz. 319; dalej: Pr. rzecz.) i upłynąć z dniem 1 stycznia 1983 r. Termin ten nie rozpoczął jednak swojego biegu, gdyż A. D. i jego następcy prawni z powodu siły wyższej nie mogli dochodzić przed sądem oraz innymi właściwymi organem swoich przez czas trwania tej przeszkody (art. 121 pkt 4 w związku z art. 175 k.p.c.). Łemkowie dotknięci przymusowym przesiedleniem w ramach akcji „Wiśła” i członkowie ich rodzin w czasie istnienia PRL nie mogli korzystać ze swoich praw, w tym dochodzić skutecznie zwrotu zabranego im mienia. Działania organów administracji państwowej utrwały w nich przekonanie, że stanowią dla nowego Państwa zagrożenie, a pozbawienie ich majątku stanowi akt sprawiedliwości dziejowej - odpłatę za przypisywane im działania. Sytuacja uległa zmianie dopiero po nowelizacji Konstytucji dokonanej w 1989 r., wprowadzającej zasadę demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, gwarantującej ochronę własności i dziedziczenia oraz znoszącej szczególną ochronę własności społecznej jako głównej podstawy siły gospodarczej kraju i pomyślności narodu. Stan siły wyższej trwał zatem do 30 grudnia 1989 r., tj. do zmian ustrojowych umożliwiających realną możliwość uzyskania zwrotu nieruchomości zabranych

przez Państwo osobom pochodzenia łemkowskiego. Terminu zasiedzenia liczony od tej daty nie upłynął wobec jego przerwania przez wytoczenie 30 maja 2017 r. powództwa o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym (art. 123 § 1 pkt. 1 k.c.)

Sąd Okręgowy zasadniczo zaaprobował ustalenia faktyczne przyjęte za podstawę zaskarżonego postanowienia, modyfikując je jedynie w zakresie daty objęcia przez Skarb Państwa nieruchomości w posiadanie samoistne i przyjmując, że nastąpiło to 23 sierpnia 1947 r. Dokonując zaś ich oceny prawnej stwierdził, że bieg dwudziestoletniego terminu zasiedzenia na rzecz Skarbu Państwa mógł teoretycznie rozpocząć się - na podstawie przepisów dekretu Prawo rzeczowe - w tej dacie i upłynąć dopiero w 1967 r. Skutek taki jednak nie nastąpił z uwagi na zawieszenie biegu przedawnienia z powodu okoliczności odpowiadających stanowi siły wyższej. Teoretycznie w okresie tym było możliwe domaganie się na drodze postępowania przed sądem zwrotu nieruchomości, jednak w sytuacji, gdy protokół [...], nie rodził żadnych skutków prawnych i nie powodował nabycia przez Skarb Państwa przedmiotowych nieruchomości, to akcja zaczepna właścicieli uruchomiłaby jedynie potrzebę postępowania przewidzianego w art. 9 ust. 3 i 4 ustawy z 12 marca 1958 r. o sprzedaży państwowych nieruchomości rolnych oraz uporządkowaniu niektórych spraw związanych z przeprowadzeniem reformy rolnej i osadnictwa rolnego, co ostatecznie doprowadziłoby do wydania decyzji na podstawie powołanych wyżej przepisów ustawy. Teoretycznie stan taki trwałby, aż do uchylenia tych przepisów przez art. 58 ustawy z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz zmianie niektórych ustaw, a więc dłużej niż przyjęty przez Sąd Rejonowy okres zawieszenia biegu zasiedzenia.

W ocenie Sądu Okręgowego, istniało także wysokie prawdopodobieństwo, że taki sam efekt wywołałoby wytoczenie przed 1990 r. powództwo na podstawie art. 10 u.k.w.h.; zostałyby ono oddalone, gdyż poprzedni właściciele mieliby - w świetle ówczesnego orzecznictwa - problemy z wykazaniem tytułu prawnego do nieruchomości a – według stanowiska Sądu Najwyższego wyrażonego

w uchwale z 17 kwietnia 2018 r., sygn. akt III CZP 100/17 – powództwo to nie przerywałoby biegu zasiedzenia.

W konsekwencji Sąd Okręgowy uznał za trafną ocenę Sądu pierwszej instancji, że dopiero od 31 grudnia 1989 r. może być liczony trzydziestoletni termin zasiedzenia nieruchomości objętej w posiadanie samoistne w złej wierze. Termin ten został jednak przerwany wytoczeniem w maju 2017 r. powództwa o usunięcie niezgodności między stanem prawnym nieruchomości ujawnionym w księdze wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym

W tych okolicznościach w zakresie biegu terminu przedawnienia nie mają istotnego znaczenia działania poprzedniczki prawnej uczestnika zmierzające do odzyskania własności [...] lasu na drodze administracyjnej.

W skardze kasacyjnej, opartej na obu podstawach określonych w art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c., uczestnik Skarb Państwa – [...], zastąpiony przez Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej, wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

W ramach pierwszej podstawy kasacyjnej skarżący zarzucił naruszenie art. 109 pkt 4 ustawy z 18 lipca 1950 r. Przepisy ogólne prawa cywilnego (Dz.U. Nr 34, poz.311) w związku z art. 53 Pr. rzecz., art. 121 pkt 4 k.p.c. i art. 175 k.c. przez ich niewłaściwe zastosowanie. Drugą zaś podstawę kasacyjną wypełnił zarzutem naruszenia art. 387 § 2¹ pkt 1 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c.

Wnioskodawca w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniósł o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

w pierwszej kolejności należało odnieść się do zarzutu podniesionego w ramach podstawy naruszenia przepisów postępowania, Według skarżącego, Sąd Okręgowy naruszył art. 387 § 2¹ pkt 1 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. sporządzając uzasadnienie wewnętrznie sprzeczne w zakresie podstawy faktycznej rozstrzygnięcia, co skutkowało przyjęciem, że Łemkowie jako grupa etniczna byli represjonowani i dyskryminowani z przyczyn polityczno – ustrojowych w okresie od 1956 r. do zmiany Konstytucji PRL dokonanej w 1989 r. i uznaniem,

że nastąpiło zawieszenie biegu zasiedzenia na podstawie art. 121 pkt 4 w związku z art. 175 k.c. Zarzut ten nie mógł być uznany za usprawiedliwiony.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntował się pogląd, zgodnie z którym naruszenie przez sąd drugiej instancji zasad sporządzania uzasadnienia orzeczenia (obecnie uregulowanych w art. 327¹ k.p.c. oraz art. 387 § 2¹ k.p.c.) jedynie wyjątkowo może stanowić usprawiedliwioną podstawę kasacyjną wtedy, gdy w następstwie uchybienia wymaganiom stawianym uzasadnieniu zaskarżone orzeczenie nie poddaje się kontroli kasacyjnej (zob. m.in. wyroki: z 7 października 2005 r., IV CK 122/05 nie publ.; z 28 listopada 2007 r., V CSK 288/07, nie publ.; z 21 lutego 2008 r., III CSK 264/07, OSNC - ZD 2008 Nr D, poz. 118; postanowienie z dnia 23 lipca 2015 r., I CSK 654/14, nie publ.).

Uzasadnienia zaskarżonego postanowienia nie jest dotknięte tego rodzaju mankamentami. Przytoczona w nim podstawa faktyczna rozstrzygnięcia nie zawiera sprzeczności uniemożliwiających odtworzenie jej istotnych elementów oraz przeprowadzenie kontroli wyciągniętych z nich wniosków. Sąd Okręgowy wskazał jednoznacznie, że choć wnioskodawca wraz ze swoim ojcem powrócili do H. po zmianach sytuacji politycznej w Polsce dokonanych w 1956 r., to nie mogli oni skutecznie dochodzić zwrotu wszystkich swoich nieruchomości, zwłaszcza pozostających w dyspozycji administracji leśnej (będących przedmiotem niniejszego postępowania), przez cały czas trwania PRL W tym kontekście zawarte w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia stwierdzenie ogólne, odnoszące się do całej społeczności łemkowskiej, że jej członkowie mogli swobodnie (bez uzyskania specjalnej zgody) wrócić do swoich miejsc zamieszkania aby odzyskać utraconą własność dopiero po 1970 i 1980 r. i w wielu przypadkach ich działania skuteczne, nie ma znaczenia przypisywanego mu przez skarżącego. Sąd Okręgowy wskazał bowiem wyraźnie, że w odniesieniu do gruntów leśnych i rolnych znajdujących się w zasobach L. stosowano konsekwentnie praktykę odmowy ich zwrotu. Uzasadnienie zaskarżonego postanowienia pozwala na dokonanie oceny prawidłowości zastosowania prawa materialnego.

Przechodząc do oceny zarzutów podniesionych w ramach podstawy kasacyjnej naruszenia prawa materialnego, trzeba zaznaczyć, że ich słuszności skarżący upatrywał w bezzasadnym uznaniu przez Sąd Okręgowy, iż w okresie od 1956 r. do 31 grudnia 1989 r. grupa etniczna Łemków była prześladowana lub dyskryminowana i sama przynależność wnioskodawcy oraz jego poprzedników prawnych do tej społeczności stawiała ich w okolicznościach traktowanych na równi zez stanem siły wyższej, skutkującym zawieszeniem biegu zasiedzenia. Zarzuty te nie mogły odnieść zamierzonego skutku.

Zgodnie z art. 121 pkt 4 k.c., stosowanym odpowiednio do obliczenia terminu wymaganego do nabycia własności nieruchomości przez zasiedzenie (art. 175 k.c.), termin przedawnienia nie rozpoczyna się a rozpoczęty ulega zawieszeniu, co do wszelkich roszczeń, gdy z powodu siły wyższej uprawniony nie może ich dochodzić przed sądem lub innym organem powołanym do rozpoznawania spraw danego rodzaju przez czas trwania przeszkody. Ocena, czy w konkretnej sytuacji mamy do czynienia z tak rozumianą siłą wyższą wymaga rozważenia okoliczności, w których znajdowały się osoby uprawnione do dochodzenia roszczeń o wydanie nieruchomości i stwierdzenia, że rzeczywiście były one tej możliwości pozbawione.

W orzecznictwie przyjmuje się, że przeszkody natury społeczno-politycznej mogą być postrzegane jako okoliczności, które - pod pewnymi warunkami - mogą być zrównane w skutkach z siłą wyższą (art. 121 pkt 4 w związku z art. 175 k.c.). Kwestia ta została - co do zasady - przesądzona w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 26 października 2007 r., III CZP 30/07, (OSNC 2008, Nr 5, poz. 43), zgodnie z którą zasiedzenie nie biegło, jeżeli właściciel nie mógł skutecznie dochodzić wydania nieruchomości (art. 121 pkt 4 w związku z art. 175 k.c.). Sąd Najwyższy wskazał, że przeszkoda uniemożliwiająca rozpoczęcie lub powodująca zawieszenie biegu zasiedzenia powinna mieć charakter obiektywny w tym znaczeniu, że chwilę jej powstania i ustania określają obiektywne okoliczności, niezależne od zachowania się osoby, którą przeszkoda dotknęła. W szczególności nie ma znaczenia dla oznaczenia chwili ustania przeszkody czas, w którym osoba ta podjęła stosowne działania; istotne jest, kiedy powszechne oddziaływanie przeszkody ustało i osoba ta mogła

podjąć te działania. Ocena w tym przedmiocie musi być pozostawiona sądowi orzekającemu w konkretnej sprawie, a dokonując jej, sąd powinien mieć na względzie, że zastosowanie art. 121 pkt 4 w związku z art. 175 k.c. jest uzasadnione tylko w razie ustalenia, iż osoba uprawniona do skutecznego dochodzenia roszczenia o wydanie nieruchomości rzeczywiście była tej możliwości pozbawiona. Takie ustalenie nie może być dokonane wyłącznie na podstawie twierdzeń osoby uprawnionej; konieczne jest wykazanie, że w ówczesnych warunkach ustrojowych i w stanie prawnym skuteczne dochodzenie roszczenia nie było możliwe ze względu na niedostępność środków prawnych, które pozwoliłyby podważyć wadliwe akty władzy publicznej, lub ze względu na to, że powszechna praktyka stosowania obowiązujących wówczas przepisów - obiektywnie biorąc - nie stwarzała realnych szans uzyskania korzystnego dla uprawnionego rozstrzygnięcia. Jest to istotne, gdyż wykazanie tych okoliczności powinno zapobiec niebezpieczeństwu nadmiernej subiektywizacji w ujmowaniu stanu siły wyższej.

Siła wyższa może być uznana za przeszkodę w dochodzeniu przez właściciela roszczenia o zwrot nieruchomości bezprawnie zajętej przez Państwo w czasie działań nacjonalizacyjnych po drugiej wojnie światowej w razie wykazania, że ze względu na indywidualną sytuację, w jakiej się znajdował lub przynależność do określonej grupy społecznej, nie mógł on - obiektywnie rzecz oceniając - liczyć na skuteczność dochodzenia tego roszczenia w okresie istnienia Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego: z 8 listopada 2006 r., III CSK 81/06, nie publ.; z dnia 30 października 2008 r., II CSK 241/08, OSNC-ZD 2010, Nr 1, poz. 2; z 29 października 2009 r., II CSK 169/09, nie publ.; z 29 sierpnia 2013 r., I CSK 716/12, OSNC - ZD 2014/ D, poz. 66 i z 27 kwietnia 2017 r., II CSK 504/16, nie publ.). Stanowisko to można uznać za utrwalone.

U podstaw zaskarżonego wyroku legło stwierdzenie, że w okolicznościach sprawy niniejszej uzasadnione było przyjęcie, iż doszło do zawieszenia biegu zasiedzenia z powodu niemożności realizowania przez wnioskodawcę i jego poprzedników prawnych przysługujących im roszczeń służących ochronie prawa własności oraz że stan ten utrzymywał się do końca 1989 r. Wbrew

odmiennemu stanowisku skarżącego, Sąd Okręgowy nie wyraził tej oceny niejako automatycznie, ograniczając się do stwierdzenia, że uzasadnia ją sama przynależność wnioskodawcy i jego poprzedników do łemkowskiej grupy etnicznej, choć okoliczność ta została uwzględniona przy tej ocenie.

Z wiążących ustaleń faktycznych – dokonanych w oparciu o szereg dokumentów - wynika, że osoby pochodzenia łemkowskiego od lat 50-tych tych XX nie mogły domagać się skuteczne zwrotu nieruchomości leśnych przejętych przez Skarbu Państwa w ramach akcji „Wisła” i pozostających w administracji L. W stosunku do wnioskodawcy i jego poprzedników stan trwał do końca 1989 r. Był on utrwalany praktyką kształtowaną m.in. pod wpływem swego rodzaju wytycznych różnych organów państwowych. A. D. nie został objęty decyzjami PPRN w G. [...] o przekazaniu na rzecz Skarbu Państwa nieruchomości stanowiących przedmiot niniejszego postępowania. Nie mógł zatem - tak jak i jego następcy prawni – podejmować skutecznych działań zmierzających do podważenia tych decyzji. Znalazło to potwierdzenie w decyzji [...] odmawiającej wszczęcia postępowania w sprawie stwierdzenia nieważności orzeczenia PPRN w G. [...], utrzymaną w mocy decyzją Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej [...].

Długotrwała niechęć władzy państwowej do zwrotu przejętego mienia znalazła wyraz również w przyjmowaniu niekorzystnych regulacji prawnych, m.in. w art. 9 ustawy z dnia 12 marca 1958 r. o sprzedaży państwowych nieruchomości rolnych oraz uporządkowaniu niektórych spraw, związanych z przeprowadzeniem reformy rolnej i osadnictwa rolnego (Dz. U. z 1958 r. Nr 17, poz. 71 z późn. zm.). Sąd Okręgowy dokonał oceny potencjalnej możliwości odzyskania własności przedmiotowych nieruchomości - w ramach powództwa windykacyjnego - z uwzględnieniem i tego przepisu a także konsekwencji wcześniejszego, niż nastąpiło to ostatecznie, wytoczenia powództwa przewidzianego w art. 10. u.k.w.h. W skardze kasacyjnej nie podniesiono zarzutów podważających wnioski wyprowadzone z tej oceny.

Sąd Okręgowy zwrócił uwagę na przymusową sytuację rodziny wnioskodawcy, w jakiej znalazła się ona po wysiedleniu w ramach akcji "Wisła",

skutkującej wyzuciem z majątku i próbą usankcjonowania tego przepisami dekretu z 27 lipca 1949 r. oraz obiektywnie uzasadnione przekonanie jej członków o niemożności odwrócenia tych następstw. Wskazał na potrzebę respektowania przy wykładni i stosowaniu prawa materialnego prawdy historycznej. Represje wobec osób objętych akcją "Wisła" wiązały się nie tylko z przesiedleniem i utratą majątku, ale w początkowym okresie również z zagrożeniem zdrowia i życia. Obiektywne spojrzenie na skutki tej akcji nastąpiło dopiero po zmianie sytuacji politycznej w 1989 r. W dniu 2 sierpnia 1989 r. powołano Sejmową Komisję Mniejszości Narodowych i Etnicznych, która zajęła się m.in. kwestią likwidacji następstw akcji "Wisła", a 3 sierpnia 1990 r. Senat Rzeczypospolitej Polskiej podjął uchwałę potępiającą akcję "Wisła" i wyrażającą pragnienie naprawienia powstałych w jej wyniku szkód (zob. m. in. postanowienie Sądu Najwyższego z 18 maja 2017 r., III CSK 221/16, nie publ.). Powołanie się przez Sąd Okręgowy na te uwarunkowania nie jest – jak zarzucił skarżący - przejawem prowadzenia „własnej polityki historycznej”, lecz właściwej wykładni prawa. Przypisywanie Sądowi Okręgowemu takiej motywacji przy podjęciu zaskarżonego postanowienia należy uznać za dalece niestosowne.

Reasumując należy stwierdzić, że założenia, na których oparte zostały zarzuty naruszenia prawa materialnego, nie znajdują odzwierciedlenia w ocenie prawnej przyjętej za podstawę zaskarżonego postanowienia.

Z tych względów Sąd najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

Grzegorz Misiurek

Paweł Grzegorzczuk

Dariusz Zawistowski

(A.T.)

[a.ł]

